

اسارت عقل انسان در هوای نفس از آسیبهای جدی کرامت انسانی است / از فرزندان آخرت باشید نه از فرزندان دنیا

یکی از آسیبهای جدی کرامت انسانی، اسارت عقل انسان در خواسته های هوای نفس است. کسی که عقلش در اسارت نفس اماره و خواسته های نفسانی است...

خبرگزاری مهر - یکی از آسیبهای جدی کرامت انسانی، اسارت عقل انسان در خواسته های هوای نفس است. کسی که عقلش در اسارت نفس اماره و خواسته های نفسانی است، چگونه می تواند از کرامت و منزلت انسان بهره مند شود؟! امام علی(ع) در خطبه چهل و دوم نهج البلاغه می فرمایند: ای مردم! ترسناک ترین چیزی که از آن بر شما خائفم دو چیز است: پیروی از هوا و هوس و آرزوهای طولانی. اما تبعیت از هوا و هوس انسان را از راه حق باز می دارد و آرزوهای طولانی آخرت را به دست فراموشی می سپارد. آگاه باشید دنیا به سرعت پشت کرده و به قدر ته مانده ظرفی که آب آنرا ریخته باشند بیشتر از آن باقی نمانده است! و به هوش باشید که آخرت رو به ما می آید. دنیا و آخرت هر کدام فرزندانانی دارند بکوشید از فرزندان آخرت باشید نه از فرزندان دنیا، زیرا در روز رستاخیز هر فرزندی به مادر خویش ملحق می گردد. هم اکنون هنگام عمل است نه حساب و فردا وقت حساب است نه عمل!

سخنان فوق را مرحوم کلینی در کتاب «#171#؛ روضه کافی» آورده است و ازجمله خطبه هایی است که «#171#؛ نصر بن مزاحم» در کتاب «#171#؛ صفین» ذکر کرده و قسمتهایی از آن در ضمن خطبه ای که بنام «#171#؛ بالغه» معروف است در کتاب «#171#؛ تذکره السبط» آمده است. (مستدرک و مدارک نهج البلاغه، ص 243)

به دلیل اهمیت این آموزه اخلاقی و توصیه امام علی(ع)، در بحث این هفته به موضوع هوای نفس می پردازیم و در هفته بعد به موضوع آرزوهای دور و دراز می پردازیم.

جمله «#171#؛ پیروی از هوای نفس» به حقیقت روشنی اشاره می کند، چه اینکه هوا پرستی معمولاً همچون پرده ای به روی عقل انسان کشیده می شود و حقیقت را در نظراو دگرگون می نماید، جز مقصود خود را نمی بیند و به غیر آن نمی اندیشد و به همین جهت از حق باز می ماند و اما آرزوهای دور و دراز آن چنان انسان را مشغول و سرگرم به خود می کنند که هرچه غیر از آن است فراموش می گردد.

طبق آموزه های دینی، سقوط اخلاقی که در حقیقت موجب سقوط انسان از جایگاه و کرامت انسانی می شود، به عوامل مختلفی بستگی دارد که یکی از این عوامل هوای نفس می باشد. آیات قرآن هوای نفس را عامل سقوط از جایگاه رفیع انسانی معرفی کرده اند. «#171#؛ و پیروی مکن از آن کس که دلش را از یاد خویش غافل ساخته ایم و از هوای نفس خود فرمان می برد و کار او از حد گذشته است.»

هوای نفس دل آدمی را می رباید و نمی گذارد دلی برای او باقی بماند تا محلی برای ورود ایمان شود. پیروی از هوای نفس، انسان را به جایی می رساند که قرآن می فرماید: «#171#؛ سپس او را به پایین ترین مرحله بازگردانیم.»

شیطان، از طریق هواهای نفسانی در انسان نفوذ می کند؛ کار و تلاش وی را تأیید می کند؛ کارهای زشت را در نظرش تزیین می کند؛ وی را در انجام آن وسوسه می نماید و با دادن وعده های دروغ و ترساندن از آینده اش، او را از انجام کارهای خیر باز می دارد: «#171#؛ و شیطان کردارشان را برایشان زینت داد، پس ایشان را از راه (خدا) بازداشت و آنها هدایت نخواهند شد.»

بنابراین، یکی از آسیبهای جدی کرامت انسانی، اسارت عقل انسان در خواسته های هوای نفس است. کسی که عقلش در اسارت نفس اماره و خواسته های نفسانی است، چگونه می تواند از کرامت و منزلت انسان بهره مند شود؟! این آیات یکی از دلایل لگدمال شدن کرامت انسانی و سقوط از مقام جانشینی خدا به پایین ترین درجه حیوانی و پست تر از آنرا، کنار گذاشتن عقل و پیروی کورانه از هواهای نفسانی بیان می کنند.

از نظر قرآن کریم نفس دارای مراتبی است. پایین ترین مرتبه نفس به نفس اماره، یعنی نفسی که به بدیها امر می کند، گفته می شود. در نتیجه می توان گفت: هوا به معنای خواسته است و پیروی از هوای نفس، یعنی تبعیت از خواسته های افراطی نفس اماره.

هوای نفس از آن جهت مذموم است که زمینه ساز انواعی از انحرافات عملی و اخلاقی و اجتماعی و حتی پدید آمدن بیماریهای روانی و بدنی برای انسان می شود و آدمی را به وادی گمراهی و ظلم و گناه و خروج از ربقه انسانیت و ایمان سوق می دهد.

می توان گفت: هوای نفس به هر عمل و رفتار، ظاهری و باطنی گفته میشود که در جهت مخالف خواسته و اراده خداوند متعال باشد. ما خواسته هایی داریم و خداوند هم خواسته هایی. اگر خواسته ما مطابق خواسته خدا نباشد می شود هوای نفس و خواسته های نفسانی. غفلت از یاد خدا، فراموش کردن نعمتها، نیکبها، حکومت و اقتدار الهی و پیروی از شیطان و شیطان صفتان، افراد و تفریط در اعمال و رفتار، برخی از مصادیق پیروی از هوای نفس می باشد.

خداوند متعال در سوره کف با اشاره به این نکته می فرماید: «وَلَا تُطِيعُ مَنْ أَغْلَقْنَا قُلُوبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ قَرْطًا» ای رسول ما! از کسانی که قلبشان را از یاد خود غافل ساختیم اطاعت مکن؛ همانها که از هوای نفس پیروی می کردند و کارهایشان از روی افراط و تفریط است، لذا در قرآن پیروی از هوای نفس مورد نکوهش و مذمت قرار گرفته است و کسانی که از هوی و هوس پیروی نمی کنند مورد ستایش و تشویق پروردگار متعال قرار گرفته اند: «وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ * فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ» و اما کسی که از ایستادن در برابر پروردگارش هراسید و نفس خود را از هوس باز داشت. پس جایگاه او همان بهشت است». (سوره نازعات، آیه 41)

از نظر قرآن کریم هواپرستی آثار و پیامدهای بسیار خطرناکی دارد که به بعضی از آنها اشاره می شود:

1. سرچشمه غفلت و بی خبری: «وَلَا تُطِيعُ مَنْ أَغْلَقْنَا قُلُوبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ» و از کسانی که قلبشان را از یاد خود غافل ساختیم، اطاعت نکن همان هایی که از هوای نفس پیروی کردند.

2. سرچشمه کفر و بی ایمانی: «فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى» و هرگز نباید افرادی که به قیامت ایمان ندارند و از هوس های خویش پیروی کردند تو را از آن (قیامت) باز دارند که هلاک خواهی شد.

3. بدترین گمراهی: «وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ» آیا گمراه تر از آن کس که پیروی هوای نفس کرده و هیچ هدایت الهی را نپذیرفته پیدا می شود؟

4. انحراف از راه حق: «فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ» در میان مردم به حق داوری کن و از هوای نفس پیروی مکن که تو را از راه خدا منحرف می سازد.

5. فساد و تباهی نظام هستی: «وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ» و اگر حق از هوس های آنها پیروی کند، آسمان ها و زمین و تمام کسانی که در آن هستند تباه خواهند شد.

6. اعراض از معجزات و تکذیب انبیا: «وَلِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ» و کذب و اتبعوا أهواءهم و كل أمر مستقر: و هرگاه معجزه ای را ببینند، اعراض کرده، می گویند: این سحری مستمر است آنها آیات خدا را تکذیب کرده و از هوای نفس خود پیروی کردند.

7. عدم اجابت سخن پیامبر(ص): «فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّهُمْ لَا يُتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ» اگر تو را اجابت نمی کنند بدان که از هوای نفسشان پیروی می کنند.

8. عدم اجرای عدالت: «فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا» از هوای و هوس پیروی نکنید که از حق منحرف خواهید شد.

9. سقوط انسان از مقام والا: «وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ» اگر می خواستیم مقام او را با این آیات و علوم و دانش ها بالا می بردیم، ولی او به پستی گرایید و پیروی از هوای نفس کرد.

10. محرومیت از ولایت و نصرت حق: «وَلَنْ اتَّبِعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ» اگر از هوای نفس مردم پیروی کنی بعد از آن که علم برای تو حاصل شده دیگر هیچ کمکی و یاری از طرف خداوند برای تو نخواهد بود.

در روایات اهل بیت(ع) نیز روایات متعددی پیرامون خطر هوای نفس و لزوم مخالفت با هوس ها وارد شده است. بنابراین شهوت و افراطی گری در خوردن، سخن گفتن، خوابیدن، نگاه کردن به نامحرم، شهوت جنسی، خشم و عصبانیت بی مورد و لذت طلبی مفرط از مواردی هستند که باید با آنها مبارزه کرد.